

KOMPLEX TEHETSÉGGONDOZÓ PROGRAMOK

Dr. Balogh László tanszékvezető docens, kandidátus előadásának vázlatja
Debreceni Egyetem, BTK Pedagógiai - Pszichológiai Tanszék

Az előadás a Mérei Ferenc Fővárosi Pedagógiai és Pályaválasztási Tanácsadó Intézet által szervezett „A TEHETSÉGEKÉRT/A TEHETSÉGFEJLESZTÉSÉRT 2009.” című konferencián hangzott el 2009. április 17-én.

Helyszín: Budapest, Fővárosi Önkormányzat Díszterme

FŐBB KÉRDÉSKÖRÖK:

- I. ELVI ALAPOK
- II. TANTERVKÉSZÍTÉS TEHETSÉGESEKNEK
- III. GYAKORLATI PÉLDÁK HAZAI KOMPLEX FEJLESZTŐ PROGRAMOKRA

I. A KOMPLEX PROGRAMOK KÉSZÍTÉSÉNEK ELVI ALAPJAI

- ✓ a komplex programok céljai
- ✓ fejlődés-lélektani szempont

I.1. A komplex programok céljai

- a tehetséges gyermek erős oldalának fejlesztése;
- egy adott tehetséges gyermek (tehetséggel összefüggő) gyenge oldalainak kiegyenlítése;
- „megelőzés”, „légkörjavítás”;
- olyan területek támogatása, amelyek kiegészítik a direkt tehetségfejlesztést.

I.1.1. A tehetséges gyermek erős oldalának fejlesztése

- Ezen belül azokat a szempontokat veszik figyelembe, amelyek tipikusan a **különleges adottságokat** fejezik ki: a képességek valamely területén (pl. matematika, fizika, zene, sport, művészetek stb.) biztosítják az intenzív, gyors elmélyülést és előrehaladást.
- A tehetséggondozásnak mind a szószólói, mind az ellenzői gyakran ezt a formát tekintik **a tehetséggondozás egyedüli lehetőségének**.
- Az alkalmazott eljárások az intellektuális szférában - akkor is, ha nem valamelyik iskolában élnek vele - döntően **oktatási jellegűek**.

I.1.2. A tehetséges gyermek (tehetséggel összefüggő) gyenge oldalainak fejlesztése

- Tehetséggel összefüggő gyenge oldalon **„hiányosságot” kell értenünk**, amelyek a tehetség fejlődését megnehezítik, vagy éppenséggel megakadályozzák.
- A gyenge oldalak – általános intellektuális tehetség esetében – valamiféle **kiegyensúlyozatlan tehetségprofilban** nyilvánulnak meg:
  - ✓ például egy intelligenciatesztnél az egész teszt gyenge eredménye *egy részteszt* következménye;
  - ✓ vagy az iskolában összességében kiemelkedő teljesítmény mellett *egyetlen tantárgyban* súlyos hiányok mutatkoznak;
  - ✓ problémák adódhatnak a *tanulási és munkamódszerek* vagy a *motiváció* területén is.
- A gyenge oldalakat diagnosztizálni kell, ezeknek olyan sok fajtája fordulhat elő, amelyek **mindegyike különböző bánásmódot igényel**.

- Ezek alapján egy program, amely a tehetséggel kapcsolatos gyenge oldalakat akarja megszüntetni, pszichológiai **bázisú** kell, hogy legyen, és **egyedi segítségnyújtásban** nyilvánul meg. (Lásd: alulteljesítő tehetségesek és tanácsadás témaköre!)

I.1.3. Megfelelő légkör teremtése

- Megelőzés, légkörjavítás, foglalkoztatási terápia néven ismert ez a szakirodalomban. A „**megelőzés**” a tehetséges tanulóra irányul, és azt kell megakadályoznia, hogy a kedvét elveszítse, és hogy aszociális magatartásmód fejlődjön ki benne.

- A „**légkörjavítás**” összességében az osztályban uralkodó szituációra vonatkozik, és azt akarja elérni, hogy az átlagot meghaladó tanuló a maga gyors és többnyire helyes válaszaival ne hogy elbátortalanítsa a többieket.

- (Ezek a problémakörök részletesen kibontásra kerülnek a **tehetségesek szociális kapcsolatainak fejlesztése** című részben!)

I.1.4. Kiegészítő tevékenységek

- Olyan területek támogatása, amelyek **közvetlenül semmit sem nyújtanak** a gyermek tehetségének fejlesztésével kapcsolatban. **Feladatuk: feltöltődés biztosítása.**

- Például: az intellektuális képességekkel rendelkező gyermekeket festészetben, táncban vagy sportban „támogatják”. **E nélkül nincs hatékony tehetséggondozás!**

- A komplex programokban **ezekről is gondoskodni kell!**

I.2. Fejlődés-lélektani szempontok

- A fejlesztő munkának egyik kritikus pontja, hogy **mely életkorban kezdjük el a speciális tehetségfejlesztést.** Ez mindig *függ az adott speciális képességtől*, annak megjelenési idejétől. Például a zenei, matematikai és bizonyos mozgásbeli tehetség már óvodáskorban megjelenhet, s ezek programszerű fejlesztése már akkor fontos, gyakran azonban csak későbbi életkorban nyilvánulhat meg a tehetség.

I.2.1. Óvodáskor

- Az óvodáskor igazán „csak” *alapozó korszaknak* tekinthető:

Mindenekelőtt a megfelelő érzelmi fejlődést kell biztosítani azzal, hogy „törődünk” a gyerekekkel, s engedjük őket játszani.

- Ebben a korban még *nem szabad „elkülöníteni”* a tehetségesnek látszó gyereket, ebből sok probléma adódhat.

I.2.2. A kisiskoláskor

- Már más lehetőségeket kínál, de ekkor is óvatosan kell eljárunk. Ez is alapvetően **alapozó korszaknak** tekinthető, csak más értelemben, mint az óvodáskor.

- Ezekben az években elsősorban a **tehetség általános képességeihez tartozó elemeit** /lásd a korábbi felsorolást!/ kell hatékonyan fejleszteni.

- Az úgynevezett **speciális osztályok koraiak még ekkor**, hiszen ezekben a tanulók kiemelkedő teljesítményének alapja többnyire a magas szintű általános képességrendszer, nem pedig a speciális képesség.

- Ha felbukkan a tehetség – például matematika, nyelv -, **egyéni programmal** lehet a fejlesztést megoldani.

I.2.3. A felső tagozat, illetve ennek megfelelő gimnáziumi osztályok

- Ezek az osztályok már szinterei lehetnek a **hatékony speciális tehetségfejlesztésnek.** Ez az a kor, amelyben a kutatások és tapasztalat szerint is /12-13 éves kor körül/ már többnyire megjelenik a speciális tehetség az intellektuális szférában.

- **Kettős itt az iskola funkciója:**

- ✓ egyrészt a tehetséges gyerekek felderítéséhez kell folyamatosan működő, változatos **kereső programokat** biztosítani,
- ✓ másrészt – ha megtaláltuk a tehetséget – speciális szervezeti keretek között kell azt **továbbfejleszteni**.

I.2.4. A középiskoláskor

- Ez a kor adhat **igazán teret** a hatékony speciális tehetségfejlesztéshez. Sokféle szervezeti forma áll rendelkezésre ehhez az iskolai gyakorlatban: fakultáció, tagozatok, speciális osztályok stb.

- Fontos azonban, hogy a programok **ne legyenek túlzóan speciálisak**.

✓ Egyrészt a *tehetség általános képességeihez tartozó elemek* fejlesztéséről itt sem szabad megfeledkezniük.

✓ Másrészt még ekkor is lehetőséget kell biztosítani a tanuló számára, hogy érdeklődésének változásával, új, magas szintű képességeinek megjelenésével összhangban *tudjon változtatni képzési menetrendjén*.

- Rugalmas, **sokféle képességterületet átfogó programokra** van tehát szükség. Fontos, hogy a középiskolás korszak végére találjuk meg a gyerekek igazi értékeit.

- (A kiemelkedő tehetségek speciális fejlesztésében **a felsőoktatásban** tudjuk a pontot az i-re feltenni!)

II. TANTERVKÉSZÍTÉS TEHETSÉGESEKNEK

- A hatékony tehetséggondozás **leghangsúlyosabb területe** a tehetséges tanulók természetére épülő speciális tanmenet készítése.

- A speciális tanmenet alapvetően a **magasabb szintű gondolkodást, a feldolgozási készségeket és a tantárgyakon átívelő megközelítéseket** hangsúlyozza. Ezeket a következő főbb szempontok érvényesítésével érhetjük el:

- A tanterv *szintjének* megfelelően magasnak kell lennie, hogy a tehetséges tanulót érdekelje, és számára kihívást jelentsen.
- A tanterv ajánlott *ütemét* úgy kell igazítani, hogy az megfeleljen a gyorsabb és a lassabb ütemnek is, a tanterv kihívása természetétől függően.
- A tanterv *összetettségének* tükröznie kell a tehetséges tanuló kapacitását az ötletek szimultán, nem lineáris feldolgozására.
- A tanterv *mélységének* lehetővé kell tennie a tehetséges tanuló számára, hogy folytassa egy konkrét érdeklődési terület feltárását, egészen a szakértő szintjéig eljutva.

II.1. A tehetséges tanulók sajátosságainak figyelembe vétele a tantervkészítésnél

- A tehetséges gyermekek a többi gyermektől eltérő ütemben tanulnak, és **ennek az ütemnek az összehangolása** kulcsfontosságú a fejlődésük szempontjából.
- A tehetséges gyermekek a tanulás kulcsterületein **mélységre vágynak**. A pedagógusok ezt a szükségletet gyakran csak az „ismeretgyarapítással” elégítik ki.
- A tehetséges gyermekeknek szükségük van arra a kihívásra és ösztönzésre, hogy **potenciális képességeiket próbára tegyék**.
- A tehetséges gyermekeknek iskolai éveik alatt végig szükségük van programokra és szolgáltatásokra! Hatékony tehetséggondozás az intellektuális szférában **döntően az iskolai munkára építhető!**

II.2. Kiemelt feladat a tantervkészítésben: a tanulók feldolgozási készségeinek fejlesztése

- A diákok feldolgozási készségeinek fejlesztését **a következőkre kell összpontosítani:**

- kritikus gondolkodás

- kreatív gondolkodás
- problémakeresés és megoldás
- kutatás
- döntéshozatal

II.3. Tantervi alapelvek tehetségprogramokhoz

VanTassel-Baska megalkotta a tanterv-alapelvek listáját, amelyek közül néhány általános, néhány a tehetségesek számára megfelelőnek ítélt konkrét tantervi megfontolásokat tükröz.

II.3.1. Általános alapelvek

1. **Folytonosság** – a tanulási tevékenységek egy jól körülhatárolt csoportja, amely megerősíti a konkretizált tantervi célt
2. **Sokféleség** – egy konkretizált tantervi kereten belül meghatározott célok elérésére szolgáló alternatív eszközök kínálata
3. **Integráció** – minden képesség integrált alkalmazása, beleértve a kogníciót, érzelmeket, és az intuíciót
4. **Lényegi tanulás** – a tanuló és a tantárgy szempontjából lényeges anyag, készségek, eredmények és tudatosság befoglalása
5. **A jó tanítási/tanulási metodológiákkal való egyezés** – különböző tanítási gyakorlatok befoglalása, amelyek figyelembe veszik a motivációt, a gyakorlatot, a képzés átirányítását és a visszajelzést
6. **A társakkal és fontos egyénekkal való kölcsönhatás** – lehetőség az olyan emberekkel való találkozásra, vagy a róluk való tanulásra, akik ugyanazzal vagy más tehetséggel rendelkeznek
7. **Értékrendszer** – állandó lehetőség biztosítása a személyes és szociális értékek kialakítására és vizsgálatára, valamint a személyes értékrendszer kialakítására
8. **Kommunikációs készségek** – verbális és nem verbális rendszerek és készségek kifejlesztése az elképzelések megvitatására, megosztására és kicserélésére
9. **Többszörös erőforrás** – változatos anyagi és emberi erőforrások biztosítása a tanulási folyamat részeként

II.3.2. A tehetségesek tantervének speciális alapelvei

1. **Testre szabottság** – a tehetséges diákok képességeinek, érdeklődésének, szükségleteinek és tanulási stílusának felmérésére épülő tanterv.
2. **Nyitottság** – az előre felállított elvárások megszüntetése, amelyek korlátozzák a tanulást a tantervi kereteken belül.
3. **Függetlenség** – lehetőség bizonyos típusú önálló irányítású tanulásra.
4. **Komplexitás** – lehetőség ismeretrendszerek, mögöttük meghúzódó alapelvek és fogalmak, valamint a diákok tanulmányaihoz szorosan kapcsolódó kulcsfontosságú elméletek megismerésére.
5. **Tárgyak között átívelő tanulás** – lehetőség a tanulás más tudásterületekre, új helyzetekre stb. történő átirányítására.
6. **Döntéshozatal** – segítség a diákok számára megfelelő/releváns döntések meghozatalához, a tanulandó dolgokra és a tanulás módjára vonatkozóan.
7. **Alkotás/újra-alkotás** – segítség a kreatív folyamatok alkalmazásában a már megszületett alkotások fejlesztésére és módosítására, valamint a fennálló elképzelések megkérdőjelezésére és megfelelőbb megoldások találására.

8. **Időzítés** – a tanulási tevékenységre szánt idő rövidebb/hosszabb szakaszokra való felosztása, amely megfelel a tehetséges tanuló tulajdonságainak.
9. A **tartalom akcelerált /haladó ütemezése** – lehetőség a tehetséges diákok gyorsaságának és rátermettségének kibontakozására az új anyag elsajátításában.
10. **Gazdaságosság** – a tananyag összesűrített és modern megszervezése, hogy megfelelő legyen a tehetséges diákok kapacitásának.
11. **Kihívás** – magas szintű tanulási élmény biztosítása, amely megköveteli a tehetséges diákoktól, hogy kiterjesszék megértésüket.

II.4. Magyarországi gyakorlati példák tehetségeseknek készült tantervekre

A hazai komplex tehetséggondozó "**kísérleti**" iskolák **pedagógusai** Polonkai Mária /1999/ vezetésével **két témakörben** is kidolgoztak komplex tantervet tehetséges tanulóknak. - - A következőkben bemutatjuk a **készítés főbb szempontjait**, az ezek alapján készült speciális tantervek megtalálhatók: Balogh, 1999. 186-212. oldalig.

II.4.1. Szempontok a tehetségfejlesztő programok kidolgozásához /Polonkai, 1999)

- A **probléma felvetése** (tehetséggondozás vagy képességfejlesztés, a fejlesztés útjának megválasztása)
- Kapcsolódások** (eddiggi törekvések figyelembe vétele, a fejlesztő programok illesztése az iskola pedagógiai programjához)
- Célok** (az elérni kívánt hosszú távú és rövidtávú célok, eredmények, melyek az értékelés alapját is jelentik)
- Célcsoport(ok)** (kiket érint a program, kiknek kötelező és kiknek választható, stb.)
- Szervezeti formák** (individualizáció, differenciálás osztályon belül, iskolán belül, tanítási órán kívüli tevékenységek, iskolán kívüli hétvégi programok, nyári kurzusok, kiválasztott gyerekek részbeni elkülönítése, kiválasztott gyerekek külön osztálya, külön iskolája stb.)
- Curriculum-választás vagy készítés** (a kapcsolódási pontok és a célok, célcsoportok figyelembe vételével curriculumot lehet választani, vagy a következő (2.,3.) pontban leírtakat figyelembe véve készíteni.
- Források** (a program megvalósításához szükséges források – emberi erőforrások, anyagi eszközök, működési költségek – tervezése, előteremtése)
- Értékelés, összegzés** (a megfogalmazott és elért eredmények összehasonlítása, a program sikerességének feltárása, jövőbeli tervek megfogalmazása)

II.4.2. Tehetségfejlesztő programok tartalmát előkészítő mátrix

- Az előző pontban bemutatott szempontok közül az **iskola pedagógiai programját, a tehetségfejlesztő program célját és a célcsoportokat, valamint a választott szervezeti formát** figyelembe véve megkezdődhet a fejlesztő program *tartalmának kiválogatása* és a *curriculumba rendezése*.

- A kiválasztott tartalomnak vagy van köze az iskolai tantárgyakhoz vagy nincs, de a programok összeállításánál, a kitűzött célok eléréséhez, **a részterületek közötti egyensúlyt és a tanulók fejlődési törvényszerűségeit, fejlettségét** figyelembe kell venni.

- A tartalom elrendezésénél sok esetben **vagy az egyik szempont** (műveltségtartalom), **vagy a másik szempont** (tanuló személyiségének fejlődése, fejlesztése) áll a középpontban.

- Egy harmadik modellként R. Pring az előző két szempontot egyesítő **kétdimenziós mátrix** felvázolását javasolta a program előkészítéséhez, melynek a *függőleges tengelyére* a fejlesztési követelmények, *vízszintes tengelyére* pedig a tanuló fejlesztendő személyiség-tulajdonságai kerülnének.

- A) Az „**Ember és természeti környezete**” tehetségfejlesztő program előkészítő mátrixa
- B) „**Zeneművészet és vizuális kultúra**” c. tanórán kívüli integrált tehetségfejlesztő program előkészítő mátrixa

II.4.3. Tehetségfejlesztő curriculumok szerkezeti felépítése

- Az előző pontokban foglaltakat figyelembe véve (szempontok a tehetségfejlesztő programok kidolgozásához, tehetségfejlesztő programok tartalmát előkészítő mátrix) döntéseket hozunk a **kiválogatott tartalmak elrendezésében**, és **folyamattervet** készítünk az egyes tehetségfejlesztő programokhoz.

-KLTE Pedagógiai-Pszichológiai Tanszéke munkatársainak segítségével kidolgozott és a három kísérleti iskolában használt curriculum a **tanórán kívüli, nem szorosan az iskolai tananyaghoz kapcsolódó tartalmakat** rendezi el egy-egy évfolyam számára.

III. GYAKORLATI PÉLDÁK KOMPLEX FEJLESZTŐ PROGRAMOKRA

- **Törökszentmiklós, Bethlen Gábor Református Általános Iskola /5-8. o./**
- **Mátészalka, Móricz Zsigmond Általános Iskola /5-8. o./**
- **Budapest, Balassi Bálint Nyolcévfolyamos Gimnázium /5-12. o./**

III.1. AZ ELSŐ MAGYARORSZÁGI KOMPLEX PROGRAM: Törökszentmiklós, Bethlen Gábor Református Általános Iskola /5-8. o./

- A tantestület az **1987-88-as tanévtől** komplex tehetségfejlesztő programmal dolgozik.
- Értékeit, eredményeit elismerték a **nemzetközi kongresszusokon**, melynek rendszeres meghívottja az iskola (Svájc 1988, Budapest 1990, Németország 1992, Hollandia 1994, Ausztria 1996, Anglia 1998, Debrecen 2000, Görögország 2002, Spanyolország, 2004.).
- Az iskola e területen végzett munkájáról rendszeresen jelennek meg **publikációk** a hazai, ill. külföldi szaklapokban, kötetekben.

✓Átfogó program Törökszentmiklóson. *Köznevelés, 1989. 32. sz.*

✓Tehetséggondozó kísérlet. *Képességfejlesztés 1988-89. Hajdú-Bihar megyei Pedagógiai Intézet, Debrecen, 1990.*

✓Developing talented children and experiences. *European Journal for High Ability, Bonn, 1991/1.*

✓Eredmények és problémák egy iskolai tehetséggondozó kísérletben. *Magyar Pszich. Társ. Tud. Közl. Bp. 1989.*

✓The development of personality, abilities and social relations in a special class. *European Journal for High Ability, Bonn, 1991/2.*

✓Learning techniques and development of selfknowledge by means of special programs with talented children. *Competence and Responsibility. Hogrefe and Huber publishers, Seattle, 1992.*

✓A follow-up study of pupils having taken part in a complex development program. *In M. W. Katzko – F. J. Mönks (Eds.), Nurturing Talent. Van Gorcum, Assen. The Netherlands, 1995.*

✓*Fostering the Growth of High Ability.* In Arthur J. Cropley and Detlev Dehn (Eds.), *European Perspectives. Ablex Publishing Corporation. Norwood, New Jersey, USA, 1996.*

III.1.1. A tanulók beválogatása a programba

- A programba való beválogatásnál a **következő szempontokat** veszik figyelembe:
  - ✓ *általános intellektuális képességek* (lényeglátás, problémamegoldás, emlékezet, figyelem, kreativitás) színvonala;
  - ✓ bizonyos szaktárgyakban nyújtott teljesítmények: (anyanyelv, matematika);
  - ✓ a tanulók korábbi iskoláiból küldött jellemzések;
  - ✓ általános tanulmányi átlag.

- E **három tényező együttese alapján** kerülnek be a programba a gyermekek.

III.1.2. A komplex program fő célja

- Az elsődleges cél a **gyermekek képességeinek feltárása és intenzív fejlesztése** - keresve a hatékony pedagógiai eszközöket. Ebben fontos szempont *az általános intellektuális képességek és a speciális képességek* párhuzamos fejlesztése.
- Ugyanakkor kiemelt része a célkitűzésnek a **személyiségfejlesztés** (pl. motiváció, önismeret, alkalmazkodás, moralitás, viselkedéskultúra stb.) is.

III.1.3. A program szervezeti keretei

- A tanulók **délelőtti és délutáni foglalkozásai szerves egységet alkotnak**.
- Elsődleges feladat a **tantervi követelmények** minél magasabb szintű teljesítése, emellett ahogyan a gyerekek képességei teljesítményükben megmutatkoznak, lehetőség nyílik tehetségük további kibontakoztatására külön foglalkozásokon.
- A délelőtti foglalkozások az általános iskolai órateranggal összhangban folynak, délután azonban a tehetséggondozás funkcióját alapul **véve speciális blokkokban** folyik a munka.
- **Első szakasz:** alapozó szakasz, 5. osztály.
- **Második szakasz:** fejlesztő szakasz: 6-8. osztály.

III.1.4. A program főbb tartalmi elemei

- ✓ Olyan **alapképességek fejlesztése**, mint az értelmes, érthető beszéd, jó előadókészség, gyors és értő olvasás, biztos helyesírás. Ez **az anyanyelv és kommunikáció** feladata.
- ✓ Az elemi és összetett **matematikai műveletek**, szöveges feladatok, kombinatorika, összetett gondolkodási műveletek, pontosság fejlesztése a matematikai oktatás feladata.
- ✓ Az **idegen nyelvek tanulása** (angol, német, latin).
- ✓ A **tanulási stratégia és önismeret fejlesztése** segíti a biztos, értő tanulást, valamint a reális és pozitív énkép kialakítását.
- ✓ A **rendszeres testedzés**, mindennapos testnevelés.
- ✓ A speciális tehetségek felismerése érdekében a tanulók betekintést nyernek a **művészetek** világába (éneke-zene, tánc, vizuális kultúra stb.).
- ✓ **Számítástechnika.**
- ✓ **Természetismeret.**
- ✓ **Kézügyesség fejlesztő foglalkozások.**

III.1.5. A KOMPLEX PROGRAMMAL FEJLESZTETT TANULÓK NYOMONKÖVETÉSES VIZSGÁLATA /2004/

A) A minta bemutatása

- Közel **300 olyan tanuló körében végeztünk kérdőíves felmérést**, akik 10-14 éves korban részt vettek egy komplex tehetségfejlesztő programban. Ezek a tanulók 1989 és 2002. között végezték az általános iskola 5-8. osztályát.

- A felméréskor vagy **középiskolások** voltak, vagy a **felsőoktatásban tanultak**, illetve már **munkahelyen dolgoztak**. Ezen csoportok létszáma az alábbi:

- ✓középiskolába járt a felméréskor: 80 fő,
- ✓felsőoktatásban vett részt /vagy már befejezte/: 176 fő,
- ✓a középiskolai tanulmányok után nem tanult tovább: 22 fő.
- ✓/Az utóbbi két kategóriából 60 fő munkahelyen dolgozott./

B) A kérdésekre adott válaszok elemzése

1. kérdés: A középiskolai tanulmányait, hol végzi, illetve hol végezte?

- ✓Gimnáziumban folytatta tanulmányait: 206 fő.
  - ✓Szakközépiskolában: 72 fő.
  - ✓Szakiskolában: nem volt ilyen.
- 2. kérdés:** A középiskola befejeztével hol folytatja, folytatta tanulmányait?
- ✓egyetemre nyert felvételt: 95 fő,
  - ✓főiskolára került: 81 fő,
  - ✓nem tanult tovább érettségi után: 22 fő.

(+)

3. kérdés: Milyen szakterületen folytatta felsőoktatási tanulmányai?

- Közgazdász- tanulmányok: 38 fő.
- Bölcsész /egyetemi képzés/: 28 fő.
- Mérnök: 24 fő.
- Tanárképző főiskola: 19 fő.
- Tanítóképző főiskola: 17 fő.
- Orvostanhallgató: 15 fő.
- Agrár szakterület: 13.
- Jogi tanulmányok: 12 fő.
- Természettudomány /egyetemi képzés/: 6 fő.
- 10-13. Hittudomány: 1 fő.
  - Gyógypedagógia: 1 fő.
  - Egészségügyi Főiskola: 1 fő.
  - Rendőrtiszti Főiskola: 1 fő.

4. kérdés: Ha nem tanult tovább, miért nem?

- ✓ A megkérdezettek közül 22 fő jelezte ezt, s **az okok között** elsősorban a család rossz anyagi helyzetét említették, ezen kívül szerepelt még házasságkötés, gyerekszülés és speciális egyéni helyzetek.

5. kérdés: Mely tanulmányi versenyeken vett részt?

- ✓Országos Középiskolai Tanulmányi Verseny: 73 fő.
- ✓Tudományos Diákköri Konferencia: 34 fő.
- ✓ Művészeti versenyek: 15 fő.

6. kérdés: Szerzett nyelvvizsgálója?

- ✓Felsőfokú nyelvvizsga: 27 fő.
- ✓Középfokú nyelvvizsga: 144 fő.
- ✓Alapfokú nyelvvizsga: 6 fő.

(+)

7-8. kérdés: a tanulás hatékonyságára vonatkozott a Programban eltöltött évek alatt (A számukra legfontosabbat jelölhették meg.)

- Kiválóan megtanulták a vizsgákra való felkészülés módszereit: 34 fő.
- Kialakították saját tanulási stratégiáikat: 27 fő.
- Megtanulták a hatékony időbeosztást: 24 fő.
- Erősödött logikus gondolkodásuk: 21 fő.
- A tanulás során megismerték egyéni képességeiket: 18 fő.
- Kialakították a rendszerezett ismeretsajátítást: 14 fő.
- Megtanulták a problémák többirányú megközelítését: 12 fő.
- Megtanulták új helyzetben alkalmazni az ismereteket: 9 fő.
- Tudásanyaguk erősödött a tanulás megtanulása során: 8 fő.
- Megtanulták a vázlatkészítést: 3 fő.

(+)

9. kérdés: Melyek azok a személyiségjegyek, amelyeket a Programban eltöltött évek legjobban erősítették?

- Tolerancia: 84 fő említette.
- Önállóság: 67 fő.
- Szorgalom: 63 fő.
- Összetartozás érzése: 61 fő.
- Magas igény szint: 44 fő.
- Önbizalom: 39 fő.
- Rendszeretet: 38 fő.
- Teherbíró képesség: 37 fő.
- Küzdeni tudás: 35 fő.
- Nytottság: 19.
- Kommunikáció: 18.
- Kreativitás: 16.
- Tisztelet tudás: 12.
- Versenyszellem: 9.
- Önkritika: 8 fő.
-

III.2. KOMPLEX TEHETSÉGFEJLESZTÉS A MÁTÉSZALKAI MÓRICZ ZSIGMOND ÁLTALÁNOS ISKOLÁBAN

- Követő iskola (1991 óta).

- Specialitások a programban, a blokkok fő célkitűzései:

✓**Humán blokk:** a történelmi keretekbe helyezett irodalmi és művészeti alkotások megismerése a tárgyi tudáson kívül hozzájárul a tanulók önálló ismeretszerzési, kommunikációs képességeinek fejlesztéséhez.

✓**Reál blokk:** a matematikai alapokon nyugvó korszerű természettudományos szemléletmód kialakítása.

✓**Idegen nyelvi blokk:** orosz, angol, német nyelv oktatása bontott csoportokban. A hétköznapi témáiról képesek legyenek egyszerű beszélgetéseket folytatni, gondolataikat írásban kifejezni. 8. osztály végére alapfokú nyelvvizsgát tenni.

✓**Művészeti blokkok:**

- Zeneművészet
- Rajz, festészet, vizuális kultúra
- Tűzzománc
- Néptánc, társastánc
- Sport- és játékfoglalkozások
- Fafaragás
- Népi mesterségek: szövés, csuhé bábok készítése, batikolás, korongozás stb.

Lényeges eltérés a másik iskolától: 8. osztály második félévében az óraszám 40-50%-a szabadsávós.

- *Tanórákon* az ismétlés és rendszerezés mellett nyelvvizsgára és a „házi komplex vizsgára” készülnek fel a tanulók.

- *A szabad sávokban* pedig a könyvtárakban, múzeumokban kutató, gyűjtő munkát végeznek.

III.3. TEHETSÉGFEJLESZTŐ KOMPLEX PROGRAM A BUDAPESTI BALASSI BÁLINT NYOLCÉVFOLYAMOS GIMNÁZIUMBAN

- Ez egy olyan komplex, a **képzési idő teljes egészét átfogó rendszert** jelent, amelyben az egyes elemek egymással organikus kapcsolatban vannak, és nem csak a meglévő **képességek** magas szintű edzésére szorítkozik, hanem a személyiség folyamatos vizsgálatával egy jól meghatározott értékrendnek megfelelő **személyiségformálást** is megvalósít.

- A rendszer **négy alrendszerre** tagolható:

- a lineáris, dúsított tantervek
- a csoportos és egyéni differenciálás
- a délutáni foglalkozások
- a záróvizsgák.

- Ezeket a területeket átfogja egy ötödik, az ún. **hatásvizsgálat**.

III.3.1. A lineáris, dúsitott tantervek

- A képzési rendszer vázát megadó tanterveket a tantestület meghatározó csoportjai a pedagógiai programban megfogalmazott célok sikeres megvalósíthatósága érdekében **saját fejlesztéssel** dolgozták ki.
- A nyolc éven át tartó iskolai ciklus önmagában hordozza annak fokozott lehetőségét, hogy a tanulási tartalmakat **egységes rendszerré** formálják. Tanterveinkben a linearitás az egyes tantárgyakon belül és azok között is fontos jelentőséggel bír.
- A tantervek lineáris felépítése szoros kapcsolatban van azok **dúsítottságával**. A tananyag dúsításával a regulárisnál mélyebb és átfogóbb tanulási tapasztalatokról gondoskodnak.

III.3.2. Csoportos és egyéni differenciálás

- A tanulók képességeinek különbözősége miatt – **évfolyamonként és tantárgyanként** megszervezett felmérések alapján – ún. emelt, illetve normál csoportokba osztjuk őket.
- Ennek megfelelően természetesen **a tantervek dúsítása is két szinten jelenik meg**. A csoportok természetesen átjárhatók, azaz az összehangolt tantervek miatt indokolt esetben a tanulók bármikor átkerülhetnek egyik csoportból a másikba.
- A differenciálás következő szintjét **a rendszeres délutáni foglalkozások** (lásd: még később) közé beiktatott szakkörök jelentik. Ezekbe a csoportokba (8-10 tanuló) már csak azok a tanulók kerülhetnek be, akik **az adott tantárgyból kiemelkedő teljesítményt tudnak nyújtani**. (*felsőfokú tanulmányok megalapozása, mentori jellegű foglalkozások*)

III.3.3. A délutáni foglalkozások

- A differenciálási lehetőségek egyik sajátos kihasználási módját jelenti az ún. rendszeres délutáni foglalkozások köre. Ezeknek a foglalkozásoknak **több funkciója** is van.
- Egyrészt erősíteni kívánják *a diákok és az iskola kötődését* azzal is, hogy a tanulók szabadidejében lehetőséget biztosítunk az iskolán belül arra, hogy speciális képességeiket fejlesszék. (Kerámiázás és a rajz, szöveg-fonás, bélyeggyűjtés, különböző szakági sporttevékenység.).
- Másképpen a dúsitás további lehetőségeit kihasználva játékos, illetve *kötetlenebb formában kapcsolódnak e foglalkozások a délelőtti órák tananyagához*. (Idegen nyelvi, könyvtárhasználati, verseny- és felvételi előkészítő foglalkozások stb.)
- Minden tanév elején a hagyományoknak megfelelően, valamint **a tanulók igényeinek felmérése alapján** alakítjuk ki azt a kínálatot, amit a tanulók számára meghirdetünk. A tanulók ezekből a foglalkozásokból (évenként 25-30) szabadon választanak.

III.3.4. Záróvizsgák

- Ezekre akkor kerül sor, amikor logikailag, vagy technikailag indokoltnak látják **a tantárgyakon belül egyes anyagrészek lezárását**. Tanévenként két-három ilyen záróvizsgára kerül sor.
- A záróvizsgák rendszerének is **több funkciója** van.
- A tanulók már **a tanév elején megkapják azokat a témaköröket**, amelyek a vizsgán szerepelni fognak. Ennek következtében a vizsgára való felkészülés az adott tanévben folyamatosan történik.
- **A vizsgák lebonyolítása és hangulata** kezdetben még kötetlenebb formát ölt, azonban az idő múlásával egyre inkább hasonlít az érettségi vizsgához.

- A vizsgákra vonatkozóan az egyes tantárgyakhoz **állandó követelményrendszer** tartozik.
- A záróvizsgák összefoglaló jelentősége abban áll, hogy **a tanár-diák együttműködés hatékonyságát nagy biztonsággal tükrözi.**

III.3.5. Összegző gondolat

- A tehetségfejlesztést, mint **egységes rendszert** lehet hatékonyan működtetni és a gyakorlatban megvalósítani.
- A mindennapos munka során az egyes **alrendszerek** egyáltalában nem különíthetők el élesen egymástól.
- A tehetségfejlesztés folyamatában **egymásra gyakorolt hatásukat** mindig figyelembe kell venni ahhoz, hogy a kívánt célt megvalósíthassuk. (Lásd: hatásvizsgálatok!)